

כתבה שניה בסידרה: מדוע פועל בורגיבה למען השלום, ומדוע עכשיו

דגל נגד דגל

מעוניינת לפעול לטובת האינטרסים של הגוש הסובייטי — כדי שמצריים תגבה את המחיר. כאן יש ניגוד ברור בין שתי מדינות ערביות. גם במרחבים אחרים בעולם נוצרים ניגודים מסוג זה בין שתי מדינות אחיות. אך בעולם הערבי זה מסובך יותר. כי בידי קאהיר ישנו נשק, שבעזרתו היא יכולה להכניע כל מדינה ערבית אחרת: הנשק האנטריישראלי. לא לחינם כיסה עבדאלנאצר את מדינות הגרמנית בדגל אנטיישראלי. לתונים לא נותרה ברירה אלא להיכנע לאינטרס המצרי — או להשמיט מידי עבדאלנאצר את הדגל האנטריישראלי. במצב דומה החליטה סוריה ללכת בדרך משלה: היא הפכה אנטיישראלית יותר מעבד אלנאצר, ובזאת ניסתה להפקיע את הנשק הזה לעצמה. אך אלחביב בורגיבה החליט ללכת בדרך ההפוכה. הוא תפס את השור בקרניו.

שתי דרכים — וישראל באמצע

יתכן שדא היה עושה זאת אילו חשב רק על פרשת בון. אולם יוזמתו של בורגיבה אינה נובעת מפרשה זו בלבד. המשבר הגרמני האץ והמרץ אותה, אך בורגיבה עצמו התכונן למסע זה עוד לפני כן. ולראייה: המאמר ההיסטורי ב"ז'אן אפריק" התוניסי, בו הציע העורך פדרציה ערבית-ישראלית, קדם להתלקחות קאהיר-בון. כי כל פרשת בון אינה אלא השתקפות של בעיה פנים-ערבית הרבה יותר יסודית. גית להגדרה, באופן פשטני, כלהלן:

- בעולם הערבי של ימינו ישנה שאיפה עמוקה לאחדות כל-ערבית. שאיפה זו, שרשיה נעוצים בהיסטוריה הערבית, משתלבת בנטייה העיקרית של העולם בדורנו, המחייב יצירת יחידות פוליטיות וכלכליות גדולות.
- שאיפה זו ניתנת להגשמה בשתי שיטות שונות: מדינה איחודית או פדרציה.
- אין זה מיקרה שדחאק מצריים נושאת את דגל המדינה האיחודית (כדוגמת איטליה, הרייך הגרמני ולמעשה גם ארצות-הברית). כי מצריים היא המדינה הגדולה והחזקה ביותר בעולם הערבי (כשם שהיתה פרוסיה בעולם הגרמני). היא תעמוד בהכרח בראש המדינה יתר על כן: אין פתרון לבעיות הכלכליות הנוראות של עמק-היאור, מבלי שקאהיר תשים את ידה על אוצרות-הנפט של הצ'יהא-ערב. דבר זה אפשרי רק במדינה איחודית.
- מובן מאליו ששאר מרכזי-הכוח הערביים מעדיפים פדרציה או קונפדרציה, בה תשמור כל מדינה על עיקר ריבונותה ועצמאותה.

דגל נשרף, דגל עולה

אזרח הישראלי הממוצע, המאמין כי "האויב זומם לכלותנו" בכל רגע, קשה לתפוס שהאזרח הערבי הממוצע מאמין באותו הדבר לגביו. הערבי מאמין כי "הציונים" זוממים לרכו 12 מיליון יהודים, שאין להם מקום במדינתם. ממילא זוממים "הציונים" בהכרח לכבוש אדמה ערבית נוספת. לא קשה למצוא לכך אסמכתות בדברי בן-גוריון על "המלכות השלישית", בדברי הימן

עבדאלנאצר ובורגיבה: המציאות מאחורי החיוך

הקיצוני על "מלכות ישראל מנהר מצריים עד הפרת", ובהצרת חרות בהסכם המערך הימני על "ארץ-ישראל בשלמותה ההיסטורית".

אם קיימת סכנה ציונית, יש להגן על אדמת הערבים. הרבר לא יתכן אלא בעזרת צבא ערבי מאוחד, הכפוף למרותה של ממשלה ערבית מאוחדת.

גם מי שרוצה "לשחרר" את פלסטין, מוכרח לפעול למען הקמת צבא מאוחד, וממילא להקמת מדינה ערבית מאוחדת.

אם יקום שלום ישראלי-ערבי, תישמט הקרקע מתחת לטענה זו. הדגל העיקרי של השואפים למדינה ייחודית יישרף. במקומו יעלה מעלה הדגל של השואפים לפדרציה.

איש לא יעלה על דעתו שישראל תצטרף מרצונה למדינה ערבית ייחודית. ערבי הרוצה בהשתלבות ישראל במרחב, מגיע ממילא לרעיון הקונפדרציה. לכן קרוב רעיון השלום הישראלי-ערבי ללבו של כל אדם השואף להקמת קונפדרציה מרחבית. רעיון השלום מחזק את רעיון הקונפדרציה.

לכן אין זה מיקרה שהגורם הראשון שהשמיע בבהירות את רעיון (המשך בעמוד 27)

הודי טוב ניגש אלי בשבוע שעבר, בתום ויכוח פומבי בו השתתפתי, ושאל: "תגיד לי את האמת, האם אתה מאמין שיש לבורגיבה כוונות טובות?" לא צחקתי, כי האיש היה יהודי טוב, חביב ומדאג. אך גם לא ענית לו ברצינות. איך אפשר לענות ברצינות על שאלה כזאת? הכוונות של אלחביב בורגיבה אינן חשובות כלל. בכל פרשת בורגיבה, זהו הגורם הפחות חשוב. ההיסטוריה האנושית אינה מורכבת מכוונות. היא מורכבת ממעשים. המעשים הם הקובעים — ללא כל קשר לכוונות עושיהם. לכן אין השאלה: מהי כוונתו האמיתית של בורגיבה? האם הוא אוהב את ישראל, שונא אותה או אויש אליה? השאלה היא: מה עושה בורגיבה? האם מעשיו יביאו ברכה או קללה לישראל?

האמת

אורי אבנרי

יש טעם לשאלה נוספת: מדוע פועל בורגיבה כפי שהוא פועל? מדוע הוא פועל כך דחאק עכשיו? כי הבנת שיקוליו המעשיים (להבדיל מטיב כוונותיו) תעזור לנו לקבוע, במידה מסוימת של ודאות, כיצד ינהג בעתיד. אין זו הפעם הראשונה שאלחביב בורגיבה מתעניין בשאלת ארץ-ישראל. מעטים זוכרים זאת, אך בדיוק תריסר שנים לפני הצהרתו ההיסטורית בירושלים העתיקה, פירסם בורגיבה הצהרה אחרת. היא יכלה להיות היסטורית — לולא ניתקלה באוזן אטומה בירושלים החדשה.

ב-10 באפריל 1953 פירסם הארץ ראיון של כתבו עם מוכיר מפלגת אלדסותר ("החוקה"), מפלגתו של בורגיבה. היה זה בעצם ימי מלחמת-השיחרור התוניסית, ובורגיבה עצמו ישב במאסר הצרפתיים.

הצהיר אז המנהיג התוניסי, בשם בורגיבה: אם ישראל תעזור לעם התוניסי להגיע לעצמאותו, תפעל תוניס למען השכנת שלום בין ישראל ושכנותיה. המנהיג אף ציין כי הוא שמיע הצהרה זו למרות שטרגיו את הליגה הערבית.

העיר על כך העולם הזה (808) באותו שבוע: "משרד-החוץ (הישראלי) לא הבין כי ניתנה לו הזדמנות נדירה לשבור את חומות-ההתנק, לחזור למרחב כגורם חיובי במאבק לעצמאות. במקום לעשות את הצעד המדיני הנכון והאמיץ, העדיף לערוך חשבון קטנוני, המתאים יותר לבעל שלל מלכות מאשר למוסד המייצג אומה."

אולם ישראל הצביעה באו"ם בעד צרפת, נגד שיחרור תוניס. קולו הבודד של העולם הזה נשאר קול קורא במידבר המדיני. ההזדמנות ההיסטורית התחמזה.

בכל זאת יש מה ללמוד מאותה פרשה עגומה לגבי בורגיבה ויחסו לבעיית ארץ-ישראל. יחסי היה קריר וענייני. לנגד עיניו עמדה טובתה של תוניסיה. למען טובת תוניסיה, היה מוכן להתעלם מן השיגרה הדמאוגית של המזרח הערבי. למען טובת תוניסיה, היה מוכן לתת יד אפילו לישראל.

אותה גישה עצמה מנחה אותו עתה במסעו למען השלום הישראלי-ערבי.

הדגל האנטי-ישראלי: הסוואה

ה מניע המיידני למסע הנוכחי היה המשבר הפנים-ערבי סביב ניתוק-היחסים עם בון. עבדאלנאצר תבע מכל מדינות ערב להצטרף לעמדתו. בורגיבה סירב. מדוע? המשבר בין קאהיר ובון פרץ כשהומין עבדאלנאצר לקאהיר את מנהיג גרמניה המזרחית, וואלטר אוברייכט. הוא נימק מעשה קיצוני זה בגילוי עיסקת-הנשק הגרמנית-הישראלית. לדבריו פעל נגד בון כדי להגן על בטחון העולם הערבי, ועל כן חייבים כל הערבים ללכת בעקבותיו.

אין ספק שגירסה מצרית זו היתה כוזבת. וזאת מכמה סיבות, שדא נעלמו מעיני בורגיבה, כשם שדא נעלמו מעינינו.

למשל:

● עבדאלנאצר ידע מזה שנים על משלוחי-הנשק הגרמניים לישראל. גם הרחבת המשלוחים, בעקבות שיחות ג'ונסון-ארהארד, נודעה לו במהרה. בכל זאת לא גרם מייד למשבר.

● נוכח הזמנת אוברייכט, הודיעה בון המבוהלת על הפסקתם המיידית של משלוחי הנשק לישראל. אילו ביטל עבדאלנאצר את הביקור, או אילו הסכים לפחות ליטול ממנו את המעמד הממלכתי, היה משיג את מבוקשו בלי כל משבר. גרמניה לא היתה שולחת נשק לישראל, ובחודאי לא היתה מכוונת עימה יחסים דיפלומטיים.

● בכל זאת יצא הביקור לפועל, וקאהיר העניקה לאולברייכט, בראשית ביקורו, כבוד-מלכים. כתגובה על כך החליט ארהארד לכונן את היחסים עם ישראל. כך פרץ המשבר. קאהיר החליטה לנתק את היחסים. היא ביקשה להכריח את שאר בירות ערב לנתק אף הן את יחסיהן עם בון, יאולי גם להכיר בממשלת ברלין המזרחית. מה פשר התנהגות מוזרה זו של קאהיר?

יתכן רק הסבר סביר אחד: אוברייכט לא הזמין לקאהיר בגלל עיסי קת'הנשק של בון, אלא להיפך: עיסקת-הנשק של בון שימשה רק אמתלה להזמנה.

אם כן, מדוע הזומן?

התשובה נעוצה במצבה הפנימי של מצרים. הכלכלה המצרית נתונה במשבר מסוכן. בריית-המועצות הסכימה להצילה. תמורת עזרתה הכלכלית, תבעה מחיר פוליטי: הזמנת אוברייכט, ומאמץ של קאהיר להביא את העולם הערבי להכרה בגרמניה המזרחית. לגבי מוסקבה, שווה מטרם זאת כל מחיר.

כל זה התאים יפה לאינטרסים של מצריים, לפי הבנתו של נשיאה. אך זה נוגד בהחלט את האינטרסים של תוניס (וגם של מארוקו, אלג'יריה וכו').

כי מדינות המגרב מבקשות, בעזרת צרפת, להשתלב בשוק האירופי המשותף. אין הן רוצות לפנות את גרמניה המערבית, הכוח העיקרי בשוק. לאויבתן. יתר על כן: לוב מוכרת את רוב הנפט שלה לגרמניה. ותוניס, המשליכה את יהבה על המחנה המערבי, אינה